

Van-Yoncatepe Sarayı ve Yeni Sivil Yerleşim Alanı Arkeojeofizik Çalışmaları

Archeogeophysical Studies in Van-Yoncatepe Palace and the New Settlement Sites

Fethi Ahmet YÜKSEL¹, Oya TARHAN¹, Oktay BELLİ²

¹ İstanbul Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Jeofizik Müh. Böl. Avcılar-İstanbul. fayuksel@istanbul.edu.tr

² İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Avrasya Arkeoloji Enstitüsü Müdürü.

ÖZ

Yoncatepe Sarayı (akropol) ve Nekropolü Van İlinin GD'nda ile 9 Km. uzaklıktadır. Yoncatepe Sarayı deniz seviyesinden 2050 m. yüksekliğindedir. Varak ve Erek Dağları'nın batı eteğinde, Yukarı Bakraçlı (eski Yedikilise) Köyü'nün 1.5 km. güneybatısında yer alan Yoncatepe Sarayı stratejik konumunu, M.Ö. I. bin yılın başlarından Urartu Krallığı'nın yıkılışına değin sürdürmüştür.

Basık bir tepe görünümünde olan ve 1998 yılından beri akropol alanında yapılan arkeolojik kazılarla, Yoncatepe Sarayı'nın en yüksek kesiminde akropol, bunun kuzeydoğu eteğinde sivil yerleşim alanı ve kuzey eteğinde de nekropol alanı ortaya çıkartılmıştır. Yerleşmenin en yüksek kesiminde, 900 m²'lik bir alanda sürdürülen akropol çalışmalarında, kazılan alanın tümüne yayılan bir mimari yapı kompleksinin varlığı belirlenmiştir. Genellikle doğu-batı doğrultusunda uzanan yapıların duvarları sal taşlarından çamur harç ile çok büyük bir özenle örülmüşlerdir. Erken Demir Çağı'na ait diğer kale ve yerleşim merkezlerinde olduğu gibi, Yoncatepe'de sivil yerleşim merkezi ile nekropol alanı neredeyse iç içedir.

Akropolün güneyi dik ve derin bir uçurum ile sonuçlanmaktadır. Güneydoğudan batı yönüne doğru akan Doni Çayı, araziye geniş ve derin bir şekilde oymuştur. Akropolün kuzey kesimi de dik olmasına karşın, kuzeydoğu ve kuzeybatı yönlerine doğru teraslar halinde alçalmaktadır.

Nekropolün yayılım alanının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen klasik arkeolojik sondajlar sırasında, Yoncatepe sarayının kuzey eteklerinde ve nekropol alanının hemen doğusunda, sivil yerleşme olabilecek bir mimari kompleks ortaya çıkarılmıştır. Daha sonraki 2003 yılı kazı dönemlerini izleyen yıllarda jeofizik yöntemler kullanılarak yer belirleme çalışmaları yapılmıştır.

Yoncatepe Kalesi'nin kuzey yamaçlarında nekropol alanını belirlemek için yapılan kazı çalışmaları sonucunda, 1997 yılından 2003 yılına kadar, Demir Çağı'na tarihlenen 6 adet oda mezar ortaya çıkarılmıştır. Mezarların hiçbirinin üst örtüsünün çökmemiş olması, özgün mimarisi konusunda çok önemli bilgiler vermiştir. Bu altı adet mezara ilave olarak 2003 yılında bir adet oda mezar daha jeofizik yöntemlerle bulunarak eklenmiştir.

Yüzeiden yaklaşık 70-100 cm. kadar derinde olan mezar odalarının bazıları ön girişli oda türündendir ve toprağa açılan çukurlar içine sal taşlarından büyük bir özenle örülmüş duvarlar ile yapılmışlardır. Şimdiye değin ortaya çıkarılan mezar odalarının tümü doğu-batı yönlüdür. Mezar odalarına giriş, batı kısa duvarında yer alan açıklıktan veya dromostan yapılmıştır. Mezarların üstü iri sal taşı bloklar ile kapatılmışlardır.

Yoncatepe Sarayı çevresinde yeni akropol alanları jeofizik yöntemler kullanılarak belirlenmiştir. Ayrıca Yoncatepe Sarayı Kazı çalışmalarında yıkıntı altında kalan saray duvarlarının varlığı, devamlılığı ve oda girişlerinin belirlenmesi çalışmalarında GPR görüntüleri kullanılmıştır.

Akropolün hemen kuzey eteğinde geniş bir alana yayılan nekropol alanı bulunmaktadır. Bu alanlarda, jeoelektrik (Dipol-dipol dizilimi) ve GPR (500 Mhz anten) yöntemleriyle belirlenen şüpheli lokasyonlarda açılan test açmalarıyla M8 mezarı saptanmıştır. Yapılan çalışmalar neticesinde F14 c plankaresinde saptanan M8 mezarı nekropol alanındaki diğer mezarlardan mimari olarak farklı özellikler göstermektedir. Toprak yüzeyinin yaklaşık

40 cm. altında, doğu-batı doğrultusunda , dikdörtgen planlı 1.00x 1.05 cm. ölçülerinde bir açıklıktan, oval planlı doğu-batı doğrultusunda uzanan 1.85x2.45 m. ölçülerinde sert yapıya sahip killi toprağa açılmış mezar odasına inilmiştir

Ayrıca Yoncatepe Sarayının doğusunda daha düşük kotlu bir tepede yapılan jeofizik ölçümlerde (manyetik ve elektrik) yeni sivil yerleşime ait arkeolojik mimari bulgulara rastlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Van-Yoncatepe, Arkeojeofizik, GPR, Jeoelektrik, Manyetik

ABSTRACT

The Yoncatepe Palace acropol and necropol kept its strategical position from 1000 B.C. until the Urartian kingdom and is located at 2050 m above sea level, 9 km away from the city of Van, to the west of Varak and Ereğ Mountains, 1.5 km to the southwest of Yukarı Bakraçlı (Yedikilise) village.

The archeological excavation carried out at a flat elevated hillside since 1998 positioned the locations of an acropol at the summit of Yoncatepe Palace, a settlement site to the northeast of it, and the necropol site to the north of the hillside. An acropol study carried out at an area of 900 square meters at the summit of the settlement identified an architectural structure complex distributed all over the study area. The wall of the structures usually elongated East-West are constructed using slab-stone's mud mixture. As in the other castle and settlement centers belonging to early iron age the necropol and the settlement site in Yoncatepe are overlapped.

The southern part of Acropol ends in a deep and steep valley. The Doni stream flowing from southeast to west has wide and deeply excavated bed. Although the northern side of Acropol is steep the northeast and northwest sides are gentle.

During the conventional archeological well-drillings aiming to determine the distribution of the Acropol settlement, we determined an architectural complex that is a likely settlement located to the north of Yoncatepe Palace and to the east of necropol. Our later excavations in 2003 we benefited from geophysical exploration techniques to locate the sites.

We identified 6 tombs belonging to iron age during the excavation studies done to determine the necropol site at northern hillside of Yoncatepe palace during the 1997-2003 period. Important knowledge on architecture are inferred owing to the fact that the cover of the tombs are not collapsed. In addition to these 6 tombs we located another tomb using geophysical exploration methods.

Some tombs located at 70-100 cm depths are of front entrance (dromos) type and are made up from walls constructed within holes excavated in the soil layer. All the tombs that we have identified are East-West oriented. The entrance to the tombs is through a hole at the western wall or through a dromos. The tombs are covered with large slab-stone blocks.

We have determined new sites around the Yoncatepe palace using the geophysical tools. In addition, we used GPR images to identify the front entrances, the extension of the walls located beneath the ruins of the Yoncatepe palace.

A necropol distributed over a large area is located to the north of the acropol. We have located a M8 tomb using geo-electrical (dipole-dipole configuration) and GPR (500 MHz antenna) methods in these areas. The architecture of M8 tombs differs from the features of the other tombs that can be seen in F14c. The tomb is located 40 cm beneath the surface, east-west elongated, the size is 1.00 x 1.05 cm, excavated within stiff soil having east-west elongation with dimensions of 1.85x2.45 cm.

Moreover, we detected archeological remnants of new settlements through geophysical surveys (magnetic and electrical) carried out at lower elevation sites to the east of Yoncatepe palace.

Keywords: Van-Yoncatepe, Archeogeophysic, GPR, Geo-electrical, Magnetic